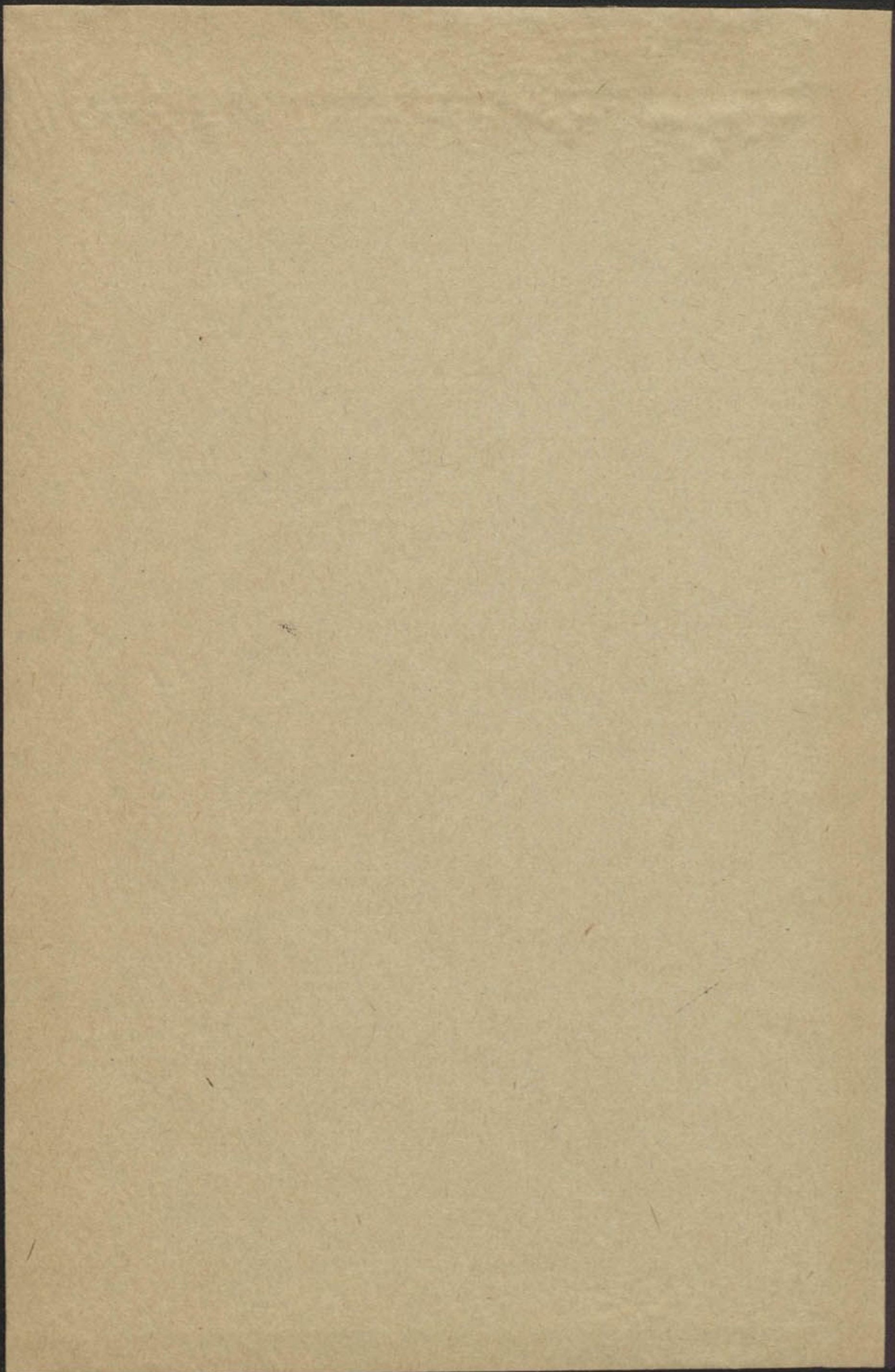
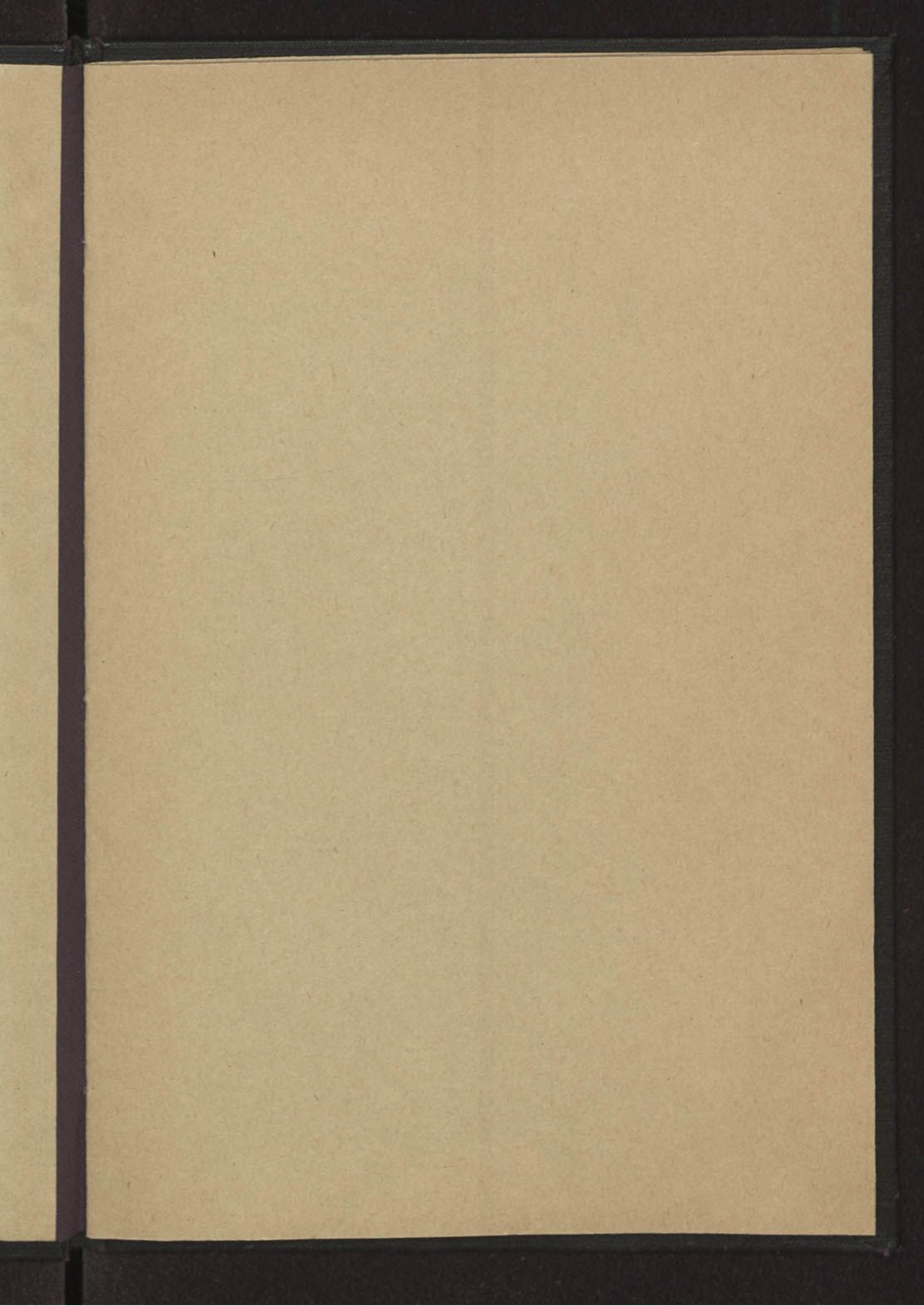
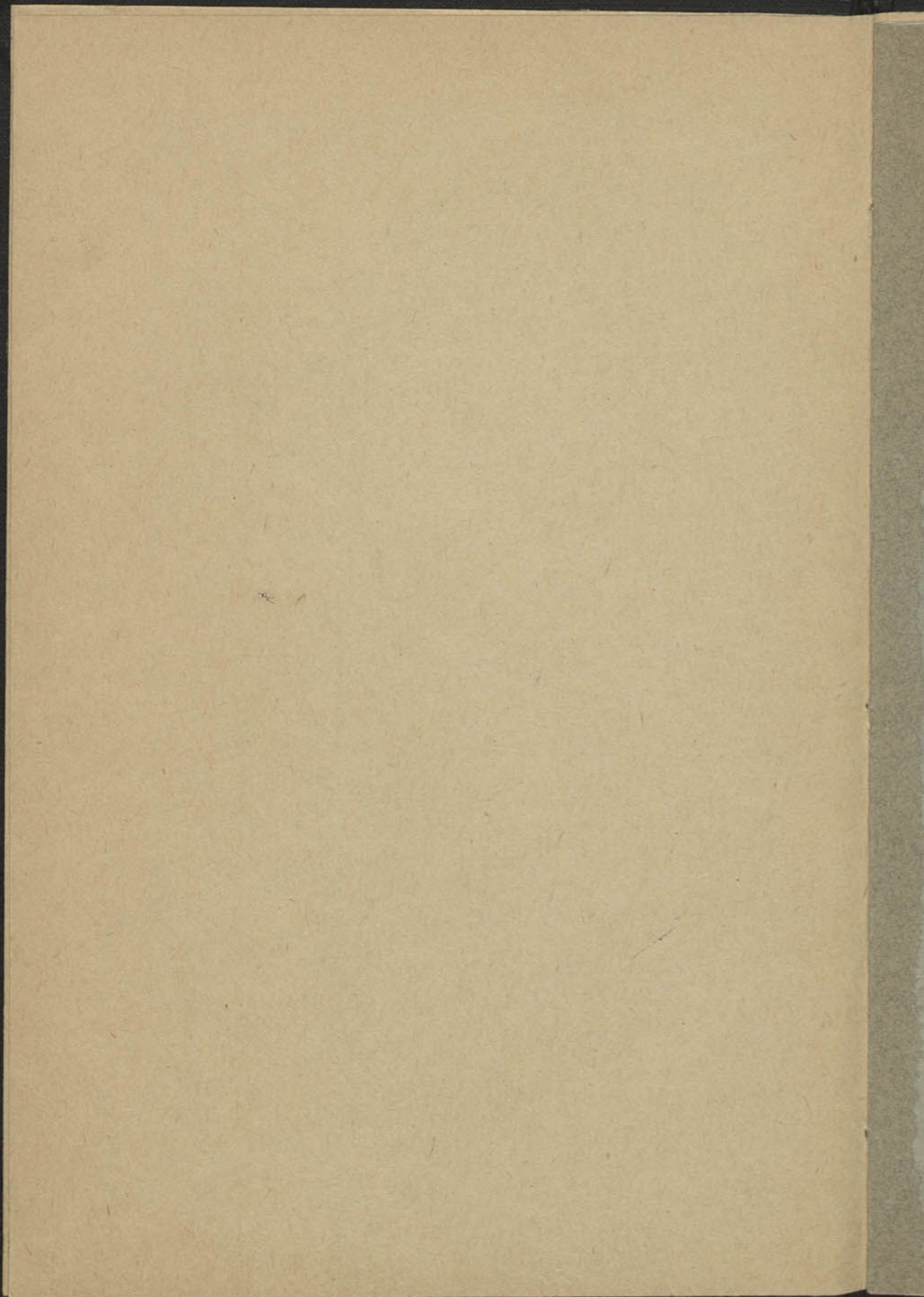

Раніца

1

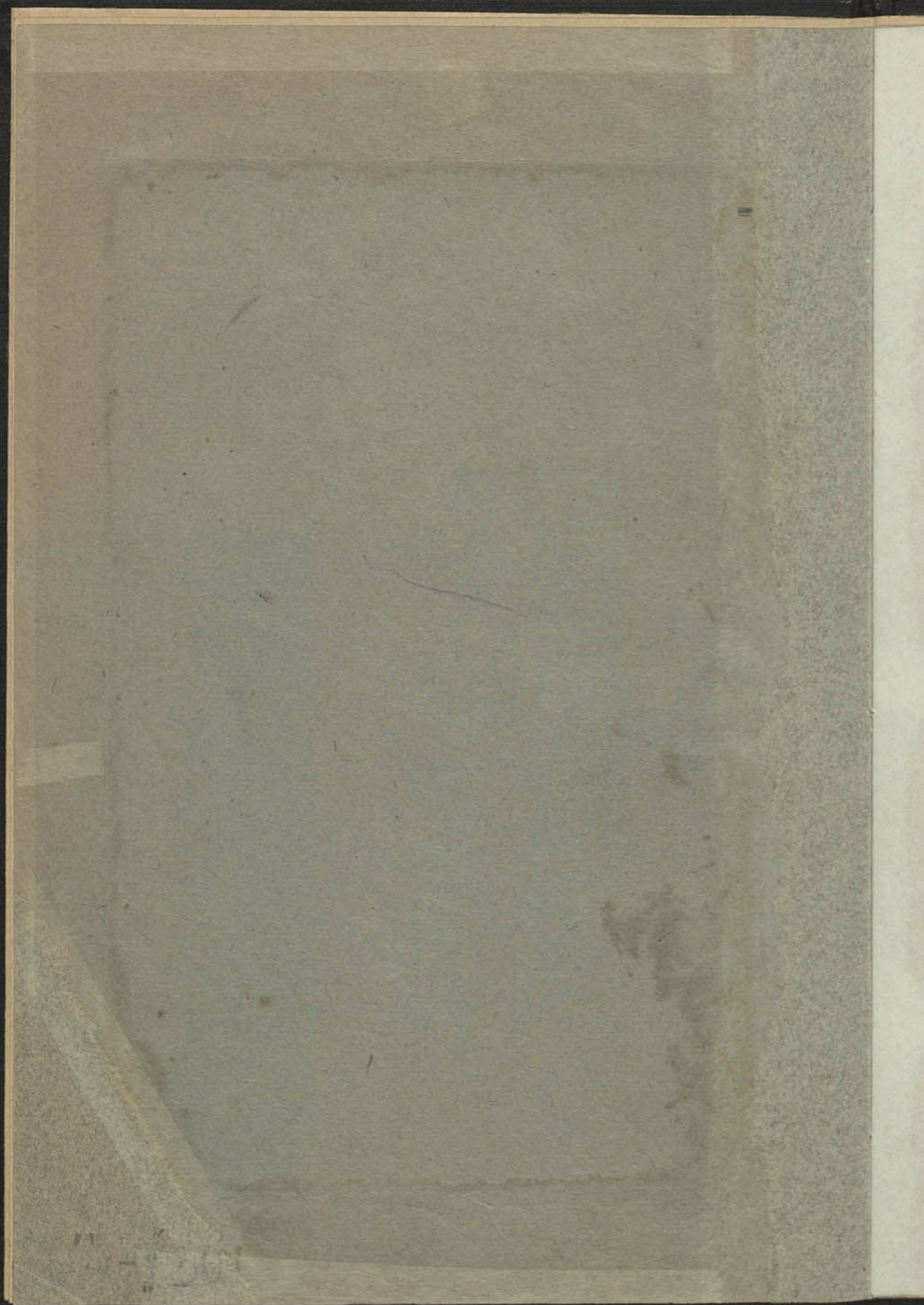
Р А Н І Ц А

ПЕЦЯРБУРГ.

ЧЭРВЕНЬ

1914.

РАЊІЦА

ДУМКІ БЕЛАРУСКАЙ СТУДЭНЦКАЙ МОЛАДЗІ.

... Людзі галубочкі!
Хто ахвочы класьці мур?
Алесь Гарун.

Чэрвень 1914 г.

Нашыя шляхі.

Беларуская інтэлігенцыя і народ ідуць рознымі дарогамі. Інтэлігент вышоўшы з народу ідзе ўверх і ўбок ад яго — тые трацяца у агульным руху, тые дзеля сябе жывуць, а народ напрамляецца да волі сам без правадыроў, без тых сыноў свайго краю, да каторых адносіцца права і павіннасьць, будзіць народ да лепшае будучыны.

Інтэлігенцыя пакідаючы свой народ да яго не звярочаецца; сваю працу яна аддаець другім, а да сваей роднай вёскі, да сваей бацькоўшчыны, мала й заглядае. Бачучы такіе уцекі сваіх дзяцей, бацькі нашы віняць нас у тым, што мы толькі робімся панамі ды чыноўнікамі. Яны маюць для абвіненьня нас у гэтым вялікае права, бо мы дапраўды такімі робімся, як толькі выйдзем з сярмяжнаго роду. Падумаіце толькі ці маюць яны аснову для веры у нас, калі мы, знаячы жыцьцё народу, ад яго з пагардай да ўсяго роднаго, беларускаго, не вышоўняем сваіх сьвятых павіннасьцеў перад бацькамі!

Думаю кожны з нас ведае, што павіннасьць наша — ісьці туды скуль прышлі, ісьці туды, дзе нас ждуць, дзе на нас кладуць надзеі...

Дужа часта ад гаспадара чуваць праўдзівыя словы а навуцы: «хай мой сын лепш у хаці сядзіць, дык будзе больш толку, чымеі ён будзе напрасна лапці драць, ходзячы да школы»... Мы чуім гэтыя словы і уцекаем ад іх ні аглядаючыся, бо відаць мала што маім для апраўданьня.

Скажыце, браты—студэнты, ці ні трэба нам пайсьці у той народ, з якого мы прышлі, каторы паслаў нас па знаньне да вышэйшай школы. Ці ні час ужо стаць і нам Беларусам, у абароны сваіх правоў, свайго культурнаго і нацыянальнаго адраджэньня?... Час, таварышы, час, бо ўжо народ начынае будзіцца. За нашую родную мову, за сваю душу мы павінны змагацца і ні скрываць тато, хто мы. Дык заявім смела а правах нашае мовы і хай наш студэнцкі голас будзе дужым, каб яго пачулі тые, што ні бачуць інтэлігенцыі без мала што 10-міліённаго народу!

Бачце, цэлы край з яго богатым творствам, з яго цікавай гісторыяй! — У нас, дзе кожная праява свайго нацональнага угнетаецца, уняволіваецца — барадзьба за захаваньне гэтаго сьвятога права кожнаго чалавэка, за характэрнасьць яго асобнай душы і абарону ад грубога прыціску ёсьць самая праўдзівая, патрэбная і вялікая барадзьба.

Нашае творства, дарагое і мілае нам, ні прызнаецца тымі, што прышчэпляючы нам сваю мову, заціскаюць нашу родную—ціж нам маўчаць?

Земля ды й тая ні роўна адзеляе сваім дабром мужыка і пана... Кроў, сьлёзы, пот удобрылі гэту зямельку і цяпер з яе зьбіраюць нязлічны снажы-так, а гаспадарок—без хлеба!

Браты — студэнты, падаймо адзін другому рукі і зьліймося з гэтым сэрмяжнікам, каб разам з яго роднай мовай падняць яго добрабыт. Хай знамам нашага з'адзіненья будзе нацональны народны рух, у разуменьні культурнаго, вольнаго разьвіцьця.

Карпа Гол-скі.

Азірнемся.

Стагнучы ад боляў, клянучы сваю долю і гадзіну свайго нараджэньня на свет цягнуцца людзі, большаство людзей, кожны на сваім жыцьцёвым шляху. Головы іхніе спущаны у ніз, як у валюў тых, што на бойню гонюцца, іх плечы згорблены, а сэрца вечна поўна страхам. Ні углядаюцца яны у тые сініе далі, дзе хаваюцца кашы іхніх цуцінак: дзе ім: іх вочы гэтак далёка усё роўна ні набачуць, а пакуль яны будуць глядзець «задраўны галаву» трапіцца які каменьчык пад ногі і паваліць ніспадзевана чалавека. І навуку жыцьця свайго, выцаджаную з горкіх слёзаў, перадаюць яны ўслед ідучым пакаленьням: „забудзьцеся аб зорах, пакіньце марыць, маладыя“!

Але ці можым мы пакінуць? Мы, што павырасталі шмат выжэй за сваякоў сваіх, што паскідалі пугы з розуму, што маім змогу даць сьведомую ацэнку кожнай з'яві, кожнай ідэі? Ня можым!

Ня можым мы заставацца у тэй скуры, якую праз вякі насілі дзяды і бацькі нашы, цесная і убогая яна для уваскросшага духа і павінна пкунуць, каб атчыніць сьвет Божы і стаць шырэйшай, харашэйшай. Грэйце вы ваду і давідзіце, каб яна гатавалася і як зробіцца з яе пара, папрабуйце замкнуць гэтую пару у той цесны саганок у якім зьмешчалася вада. Тады толькі гэта удасца вам, калі ад пары адойміце вы яе цяпло; тады яна зробіцца вадою і йзноў улезе у каравы саган. Гэтак і мы марыць кінем: як адойміцца ад нас багацьце нашага розуму, як заліе душу нашу халодная гразь жыцьцёвага цыннізму.

Мы асьвечаны і ацепляны праменьнямі вяршынаў людзкай мысьлі і па-чуцьця, усякла у нас жыватворчая энэргія сонейка і ператварыла нас.

Мы ўжо ня гэтак павінны праходзіць нашыя сьцежкі, як дзяды і бацькі нашыя йшлі. Ні так страшны для нас дробныя каменьчыкі, што, бывая, трапляюцца на дарозі. Шмат сьмялей глядзімо ўперад і бачым йшчэ ні прайшоўшыя дні і марэньне рысуе нам абразы будучага жыцьця. Мы верым у дабро і характэро будучыны, ніцерпліва чакаім лепшых часоў для сябе і тых, што навокал нас.

Толькіж нічога ня робімо, каб збліжыць гэтыя часы. Перед усім ніхватае ў жыцьці нашым чыну. Як часта мы забываемся, што мала глядзець, трэба і меркаваць свае ўчынкі да таго, што бачыш, мала кіраваць ўласным жыцьцём, трэба весці простаі дарогай да лепшай будучыны і сваіх цёмных братаў. Гэтак кажэ старая традыцыя людзкая: калі маеш сьвяцільнік свецла, ні хавай яго у скрыто, а ніхай ён сьвеціць усім людзям.

Што ж спыняе нас? Чуім мы часта: «церні і воцат — награда тым, што сьвятло сваё нясьлі людзям. Жыцьцё усё у пагардзі і зьдзеку і крыж на астатку. Нінчасная доля іхняя». Гэтак гаворуць тые, што йшлі, ня ведаючы куда ідуць і цярпелі — самі ні ведючы за што. Сваей навукаю згналі яны ўласнае жыцьце. Мы ўжо ведаім цану іхніх словаў. Нашае жыцьце пакоціца іншымі сьцежкамі.

Шчасна ўсьміхнулася Доля нашаму пакаленьню. Вывела нас яна на шырокі, прывольны сьвет, пад простыя промяні сонейка, паклала ў нашыя істоты карані ведзы і праўды. Ціж ні нчасьлівейшыя мы ад усіх тых пакаленьняў дзядоў і бацькоў нашых, што гнілі у цемры і бросьні? Але забудзьмося на цёмную мінуўшчыну, годзі спамянаць нам нябошчыкаў і перажытая ліха: яно прышло і ня верніцца, ня можа вярнуцца. Узьвяселімся цяпершчынай і гляньма у закаючую нас будучыну, вялікую і харошую.

На вежах стаімо старожоўскіх і чуім дух наш вольным. Мы першыя убачым ўсходзячае сонейка, тады як уся земля нашая спаць йшчэ будзе сном крэпкім і толькі у снох бачыць яны золан. І калі пазалоціцца. Усход і ва ўсім характэре сваім з'явіцца царства сьветла, мы першыя узьлезім на званіцы і разгойдаем іржавыя білы. І будуць пець, гудзець званы, як на Вялікдзень, абвешчаючы сьвету ўсяму, што уваскрос Дзень.

А зьлезшы са званіцаў, пойдзім туды дзе йшчэ сляць ні разбуджаные званам, сьпяць затым, што ня чуюць вушы іх і ні бачуць вочы. У кожную хату прыдзім, дзе толькі ёсьць душа людзкая. Расштурхаім сьпячага гаспадара, цудоўным зельлем дацкнемся вочаў яго і вушаў і будзе бачыць і чуць. Пачуе ён зыкі званоў і даведаіцца, што Вялікдзень. Шчасьцем сьветлым і сьвятым напоўніцца душа яго і абойме ён братаў сваіх. Скажэ: браты мае, даўгіе часы жылі мы у злосьці і непраўдзе, але вась Вялікдзень прыйшоў і в чую зыкі званоў радасных і ачысьцілі яны маю душу. А мы, пабачыўшы-

што чын наш скончаны, пойдзім да другога хаты. І гэтак абойдзім гарады і вёскі.

Перад вачамі нашымі будуць сьпячы і нябошчыкі, сьляпыя, глухіе, нямыя, а ззаду нас заставацца будуць жывыя людзі і ў кожным з іх зернё розуму.

Гляньцем цяпер на тых, што усюдых на вокала вас, на тых, для каго дзень даўно ужо прыйшоў і цяпер стаіць яго сьлякота. Цяжка ім. Шукаюць ахалоды, ды ня знайдуць, бо поўдзень стаіць, усё заняў сабою; і у цені н схаваісься, бо і там яго духота. Той дзень, которага так чакалі яны зробіўся прыкрым для іх, яны ўжо вышлі усё яго хараство. Нічога новага ні дасьць ім ужо сонейка, адно парадуе хіба сваім упадкам і сьмерцай.

І лепшыя з іх горкія сьлёзы ліюць: німа чым жыць, німа праўды, каторую б варта прапаведаць, німа людзей, каторых трэ—былоб абудзіць, бо усё хацеліб заснуць—і ні могуць.

Йшчэ раз кажу: шчасна усьміхнулася Доля нашаму пакаленьню. Яна вывела тады нас на вежы народныя, калі йшчэ ні занялася, але зараз займецца зара. Яна дала нам у рукі вугаль прароцтва і зельле апостальства і сказала: толькі навучыцца сьцяць імі людзкія сэрцы.

Дзень гістарычны цягнецца праз вякі і тысячы гадоў. Ні адно пакаленьне абыймае ён у сабе, а цэлыя шнуры дзядоў і ўнукоў. Пачаткі гэтых шнуроў гінуць у цемні мінуўшчыны, а канцы—у яркім дню будучыны. І з усіх жывых частак гэтага шнуру бісканечная тая найшчасьліўшая, каторую асьвечвае чэрвень усходней зары, бо цэлы дзень перад тварам яе.

Гэтая частка—нашае пакаленьне і лепей за ўсіх тым з нас, чые вочы атчынены і поўны жыцьця і хвала дню, што мае нарадзіцца.

Жыцьце нашае кароткае, ня пройдзе і поўсоткі гадоў, як нашае мейсца нацэла займе наступнае пакаленьне. І самое большае, калі мы на свае вочы пабачым усход красы неба і сваімі вуснамі абвесьцім Вялікдзень. Але ужо гарыць чэрвень усходні і ніхто н^і скажэ дня і гадзіны, калі вырвецца першы сноп праменьняў.

І дары Духа ўжо маім, а толькі лежаць яны без карысьці.

Чагож скажыце мы дрэмім, мы, вартаўнікі, мы сядзім на вежах? На што марнуім дары Духа, каторых іншы разсеяў бы у тысячах? Ці чаго чакаім? Але ўжо пара!

Мы ня ведаім як і куды ісьці, што узяць на дарогу са скарбаў сваіх, як сьцяць і тварыць тым зельлем, якое нам дана. Мы можым, мы павінны быць прарокамі, апосталамі новага жыцьця, але пакуль што йшчэ ні зрабіліся імі. Дзе ж наш шлях і тые званіцы, скуль нас пачуюць? Хто ж самых нас навучэ, як атчыніць вочы сьляпому брату і вушы глухому, як разьвязаць язык нямові?

Па лучынцэ, па трэсацэ зьнясём тую веду, якую маім, і зложым. Каля вогнішча з гэтых малых дараў станем усе жадаючыя сьветла і цяпла — і будзем мець іх.

Самі сабе!

Л. Будзіловіч.

Ні пакідайце сваеі мовы,

каб ні намерлі—гэта праўдзівая прасьцярога павінна пастаянным рэхам адбівацца ў душы кожнага шчырага беларуса і зрабіць яго слугой характва слова. Так—характва праўдзіваго слова! Ні пужайцеся толькіж, ні заву я да якога-там «букваедства—не, крыў мяне, Божэ — хай сабе розныя учоныя, калі ім ахвота, разьбіраюць усё на рэбрах, скуль, што і якое—яны анатомы, у трупах шукаюць загадку жыцьця, і добра калі што знаходзяць,—а я воеь што хачу сказаць.

Зык, буква — гэта толькі цень, а слова — кроў і косьць, жывое цела нашых душах, дорагае, майстэрнае пачыньне — ў ім нашы духовы дабытак.

Кожны народ мае сваю асобную мову, і асобнасьць яені ў самых зыках — тое самае слова здаецца, а не — от, бач, ні тое, не які асобны зьмест, што і аб'ясьніць ні умееш, хоць і добра чуеш. Вот гэтае «нешто неякае» зьвязанае ніразлучна з душой народу, прыдае кожнай мове той асобны цымэнт, што зьвязуе ў адно народнае, «нацiанальнае», усе яго думкі і перажыцьця. Праўдзівей былоб гаварыць «перавярнуць» з адной мовы на другую, чым «пералажыць».

Дорагае, але крыхкое, кволае пачыньне гэта мова, дык глядзіце сьцеражыце, стройце яго квяцістымі аздобамі, бо зьмест нашых думках, нашае я можа разьліцца і паплыць у прочкі... Скажыце, ці ж харашэйшая была бы зямля, каб гэтак усе што ні есьць рэкі і азёры—щусьць—і пераліліся ў акіяны!.. Усе абварнуласяб у нейкую Сахару.

— Но ні усеж мы такіе ўжо майстры, можа хто скажэ, каб добра знацца на слове.

— Праўда, праўда мала ў нас майстроў прыгожаго слова, ці у пісаньні ці проста сабе у звычайнай гутарцы, але ёсьць на гэта адна і мусіць адзіная рада: уважна прыслухайцеся да таго, як гамоніць сабе «просты» наш народ. Толькіж трэба умець прыслухацца — колькі ў гэтай прастаце характва, сілы і багацьця тонаў! Ды й што тут лішня распісываць — «хто мае ушы, каб чуць — хай слухае».

Кiньце усе там розныя граматыкі ў кут, калі шкода ў печ, і самыя учыцеся гаварыць ад народу. Затое вазьмене у укі олавак і кусок паперы

і пастарайцеся запісаць казку, легенду, песьню, прыказку, загадку, цікавае слова з усім так-як гаворыцца, без усякіх «правільнасьцеў» і граматычнасьці. Усё гэта можа даць вельмі шмат цікавага этнографічнага матэрыялу, збагаціць мову. Запісуючы усё гэта, трэба падрабна сказаць, дзе запісана, ад каго (баба, дзед, хлопец, дзеўчына, век, граматы ці не). Часта бывае што цікавей і патрэбней запісываць ад старых, бо гэта можа з імі уцячы на той сьвет, але ведама і маладыя часта раскажываць гады. Толькі йшчэ раз кажу—нічога ні выкідаць і нічога ні дадаваць ад сябе. Добра было б запісываць песьні, хто можа, з нотамі—але нішто зробіш, як хто ні умеє; трэба толькі напісаць, калі песьня п'яецца, значыцца пры якім здарэньні. Цікавыя словы трэба запісываць ні адным—асобна, а з цэлым зваротам мовы, каб лепш можна было зразумець, што яно азначае; ні забыцца наставіць ударэньня. Такія словы з іх цікавейшымі адменамі можна перапісываць на картчакі ў алфавітным парадку—бач, і ўжо месны слоўнік, вельмі важны і патрэбны матэрыял да агульнага вялікага беларускага слоўніка. Хай кожны зьбірае тое, што яму на душы—хто што любіць: хто песьню, хто казкі і легенды, а хто кароткія рэчы—прыказкі, загадкі... ці мала што каму да упадобы.

Шмат эстэтычнага і моральнага задавальненьня даець такая работа, шмат наўкі дайжэ, толькі трэба ўчуцца, ўслухацца і любіць характэрна працата...

Забраныя матэрыялы, калі хто ні можа сам выкарыстаць, прысылаць можна хоць у Вільню—«Беларуская кнігарня» Завальная 7—хоць у якое—колечы навуковае таварыства, каліб тое знайшлося.

Гарас Язычнік.

Праца і навука.

Што нам рабіць на Беларусі.

Самая першая увага павінна быць звернута на тое, каб шырыць асьвету, шырыць кніжкі і газэту беларускую. Апроч таго, трэба старацца каб кожная гутарка наша з селянінам, давала што небудзь і нам і селяніну.

Трэба старацца пазнаць душу, сэрцэ і патрэбы як духоўныя, так і матэрыяльныя селяніна.

Мы павінны паказаць селяніну, што мы не дармаеды, што праца яго на нас, ідзе ў карысьць і для яго.

Мы павінны паказаць селяніну, што мы яго не чураімся, што мы чуім яго гонар, што мы ня лічым сябе большымі, што ен такі самы, як і мы.

Трэба каб селянін відзіў што і з нас ёсць і можа быць якая небудзь пацеха.

Агулам кажучы трэба зблізіцца з народам, трэба з ім зліцца.

Гэта усе агульныя мэты, каторых мы павінны трымацца у усім жыцці і аб каторых ня можна забывацца ні на хвіліну.

Пакуль мы маладые, мы ня можэм разгарнуць свае сілы шырока, мы ня можэм споўніць усяго таго, што хацелася б і ў чым мы відзім вялікую патрэбу. Але ўсёж тыкі і мы што небудзь можэм зрабіць.

Гэты час, каторы нам назначэны для навукі ці то у сярэдніх школах, ці ў вышэйшых, мы павінны насам-перш пасьвенчаць навуцы, пазнаньню сваей бацькоўшчыны і падгатоўцы да будучэй грамадзянскай працы.

Да пазнаньня Беларусі, ёсць шмат дарог.

Цяпер наступае лета. Уся наша моладзь з унівэрсытэцкіх і агулам з большых гарадоў з'езджаіцца на Беларусь і разсыпаіцца па ёй.

Вось тутка і аткрываіцца шырокае поле да працы.

Нехай кожны робіць тое, што можа і да чаго большую мае ахвоту і здольнасьць. Толькі кожны павінен памятаваць, што праца яго мусіць ісьці на карысьць Беларусі. Працыж у нас ёсць для ўсіх.

Хто мае здольнасьць рысаваць, нехай рысуе, нехай прыгледаіцца да народнаго штукарства, нехай і у ім бярэць усе што можа, да развіцьця свайго таленту.

Нам патрэбны калекціі народных беларускіх арнамэнтаў, калекціі фатаграфіеў і рысункоў будоў беларускіх, для характэрнасьці нашага стылю.

Нам патрэбны слоўнік. І мы усе павінны прыслужыцца да яго, бо на аднаго чалавека гэта за вялікая праца. Мы мусім запісваць цікавыя словы, цэлыя фразы у каторых яны спатыкаюцца, характэрныя звароты рэчы, прыказкі, зададкі і т. д.

Нам патрэбны песьні. Усякі з нас, хто толькі можа, хай запісвае песьні, калі можа, то і з нотамі.

Шмат гаварылася у нас аб гэтых патрэбах, але і гэты раз не будзе лішні, тым бардзей перад летам.

Усе што удасца нам зарысаваць, сфатаграфавачь, запісачь, ці дастачь, (калі гэта якая рэч) трэба складваць у адно мейсца, каб нічога не згінуло і не забадзялася. Усе гэты рэчы можна пасылаць у «Нашу Ніву» на імя пана Ластоўскаго.

Хто мае у летку трохі свабоднаго часу можа выправіцца у хадунны (экскурсію) па Беларусі.

Гэта вялікая і не дарагая (каля 50 к. у дзень) прыемнасьць.

Можна грамадкамі па колькі гэлавек (2—3) разсыпацца па ўсёй Беларусі і такім парадкам пазнаваць свой край.

(Трэба толькі памятаваць, што у некаторых месцах селяне, а найбольш дробная і крупная шляхта любіць з чужымі гаварыць па расейску ці па польску, мы павінны усюды паказваць тое, што і нашай мовай можна нязгорш гаварыць).

Шмат дзе заграіцай, як толькі наступіць лета, моладзь сяродніх і вышэйшых школ расходзіцца па сваім краю.

У многіх гасударствах для такіх «хадую» есьць і начлежныя дома ў школах. У нас крыху інакш, але гэта не павінна нас затрымываць.

Вышэй я сказаў, што трэба нам падгатаўляцца да будучэй грамадзянскай працы. Тутка адна дарога, гэта цяпер арганізавацца, злучацца, працаваць супольна. Усякія арганізацыі вырабляюць людзей, загартовываюць, вучаць працаваць у грамадзе, агулам падгатавляюць добрых грамадзян.

Многа ешчэ можна гаварыць на гэту тэму, ды нехай ужо кожны даскажэ тое, чаго тут нема, выбярэ сабе, што яму да спадабы і праце.

К. Д.

Да таварышоў, каторыя канчаюць сяродніе школы.

Большасць моладзі, канчаючэй сяродніе школы, едзіць у унівэрсытэты, інстытуты ці іншыя вышэйшыя вучэльні.

Вялікія гарады, студэнцтва, жыццё студэнцкае, змена варункоў навукі, змена ўрэшці самопачуцця — заўсёды неяк адурманіваць чалавека: ён траціцца, кідацца то туды, тэ сюды, не ведае як што зрабіць, куды ісьці, с кім знаеціцца, каго чурацца, да каго прылучыцца.

Людзі рознаго гатунку карыстаюць с гэтаго. Прыкідываюцца ідэёвымі, добрымі, пачынаюць іграць на самых лепшых струнках душы маладога студэнта і часта затруваюць і неуюць усё жыццё. Агледзіцца такі маладзён не раз толькі тады, як ужо позна.

Німа ліку такіх людзей, каторыя падобным парадкам змарнелі.

Якаяж рада проці гэтаго?

Адна. — Трымацца сваіх, крытычна аднасіцца да чужых, не вельмі верыць салавіным песням і воўчым слезам неведомых людзей.

Трэба пастарацца знайсці такіх людзей, каторыя шчыра прымуць у сваю кампанію маладога таварыша, каторыя даўшы добрую страву для душы і ро-

зума, адцягнуць ад леданчаго жыцця, ад гуляшчай моладзі, ўрэйшці, ад неразумнаго палітыканства *).

[Калі хто беларус, то само сабой павінен шукаць і трымацца беларускай грамады].

Нам трэба пастарацца, каб кожны маладзён, як толькі прыезджае у унівэрсытэцкі горад, трапіў зразу у грамаду сваіх. Мы павінны у кожным вялікім горадзі мець людзей, ці арганізаціі, дзеб можна было распытацца аб усім...

У гэтым кірунку нешта ўжо зроблена. Маім адрэсы студэнтаў у колькі горадах. Калі хто хочэ скарыстаць з гэтаго і знайсці шчырае прывітаньне і раду у незнаемым горадзі, нехай зверніцца (пісьмом ці асабіста) па адрэс у «Нашу Ніву».

К. Д.

Казка аб крыльлях.

Высока ўжо сонейка! Усплыло яно пад вершынамі дрэмлючай пушчы і скрозь шырокіе елчыны ланы праціскаецца гарачымі праменьнямі да сырое, й чна халоднае зямліцы. Дармо, што толькі йшчэ надходзіць красавін, а як каля поўдня стане, дык і добра упрэйш, ня горэй як у казьбу, асабліва калі ні намейсцы сядзіш, як той пень гнілы (яму то пэўнеж холадна), а туды-сюды кратаецца. Чутка неяк, што ўжо збліжаецца пара палуднаваць і рухі нашыя робюцца павольнымі, лянымі, часцей гляне, ня той то другі, ці высока сонца.

Ну, ужо! Скончана праца, пара спачынуць! Выйшлі на вузенькую палянку. От там добра, пад тымі веквечнымі елкамі, што стаяць на краі палянкі. Сонейка асьвечвае іхніе камлі да карэньні, а елкі спускаюць з гары, як бы здуманеныя, цэлую сетку на поўсухіх галінах, пераплецаных сіваю барадой моху. Ня елка гэта стаіць, здаецца, а стары дзед асілак, што на палавіну ўрос у зямлю, а ўсё йшчэ нешта бурчыць праз зьбялелыя вусны, сярдзіта матае барадою, як яму што ні пад гумар на сьвеці цяперанім.

Мы залезьлі пад бароду сівога асілка і расклаліся на спачынак, як у сваей хаці. Змораных, сьнечаных прыняў нае зялёны, сядравы мох і супакоіў. Бяз мыслі сядзелі мы і поўлежалі грызучы сухі хлеб, бяз мыслі, бо ні аб чым думаць ні хацелася, а толькі пачуваць усёй сярэдзінаю хараство раскінутага сьвету. Гэткімі хвілінкамі неяк паособку пачынаюць жыць часткі цела: вока—сабе, вуха—сабе, а сам чалавек быццам сьпіш.

*) Кажу аб такім палітыканстве, дзе моладзь лезіць сама на ражон і шчыра думае, што робіць вялікую работу.

І бачуць вочы сінее неба, што выглядае спаміж вяршынаў пушчы: белыя хмаркі—плывуць як крыгі на возеры. Ветрык нячуткі калышэ вяршыны елакь, і тые матаюцца так неяк спакойна разважна; ні пержыня ім гэтыя жарты. А у нізе прамяні сонейка прабіўшыся на паляну пацалункам някучым абудзілі спаўшыя расьлінкі; тыеж ніраесчухаўшыся йшчэ на добра пазаміралі у нейкім шчасна—радасным пачувальню сілы і жыцьця.

А вуха чуе бісканэчнасьць голасаў. Саўсім блізка у асацэ перамешанай курасьлепам странога каваль — як ні ўварвецца, рад што голас гучны мае: а у цені ды вільгаці старое елкі звіняць тонінькімі званочкамі камары; штож—іхняя пара!

Часам і у хаце пачуешь гэтую музыку мешаючыхся голасаў. Пачнуць сёстры, альбо залюкі спрэчацца—поўная хата гоману. А на полку каля печы усходзяцца гуляючыя дзеці—от ні раўнуючы як камары тые у летку. Толькіж нішто ні зглушыць гаспадароваго голасу. Спакойна сядзіць ён у куце і размаўляе с суседам, але ўся хата чуе іхнюю гутарку. Гэтак жэ сама з усіх зыкоў лясавога жыцьця вызначаіцца размова самога лесу; ён заўсёды рэзонуе: гэтак ня трэбала рабіць, а трэбала спытацца старэйшых — і пайшоў і пайшоў! А пад елкай так сама чуваць галасы. Гэта крышку атдыхнуўшы пачалі сыпірацца аб нечым нашыя хлопцы. Хтож там такі? А гэта Зьмітрок Касагоў зь Якубам аб нешта завяліся.

С тае пары, як Зьмітрок вярнуўся с салдатаў, ды пачаў разам з намі хадзіць у нашкі лес церобіць ліпейкі, блізка што дня падымалася у нас якое небудзь сыпіраньне на «палітычныя» тэмы. Гаварылі, аб тым, хто важней, кажаноўскі поп, ці земскі, сколькі салдату палагаецца яды уселякай на дзень, дзе лепей рабочаму чалавеку живецца — у нас, ці у Адэсі. На гэты раз спрэчна пашла аб адзежы. Зьмітрок усё нам даводзіў, што у сьвітках хадзіць паканчаўшым школку хлопцам — ні выпадае. Ну ніхай сабе, кажа, мужыкі, ніабразованыя гэтак прыбіраюцца, а выж, кажа, навукі пасканчалі». Іншыя яму справедліве казалі, што — як каму да смаку, калі кажуць, ты ужо такі пан. дык хадзі сабе у пэным чорным рызьзі». Ну і йшла адным словам спрэчка—як ручаінка плыла, пакуль ні адазваўся стары Ясь.

Пазнаёміліся мы з Ясем старым саўсім нідаўна, тыдні са тры мож якіх. Ну, ён штож, ведама, чалавек як чалавек, нічым асаблівым ні вызначаіцца. У наш лес, казаў, прыйшоў ад некуль здалёк, аж зза Навагрудка, ці што і больш аб сабе ёй нічога ні расказваў. Толькі ж з усяго было відаць, што ён ужо за свой век шмат чаго нагледзіўся. Ён ні выглядае на надта старога чалавека; Як надзене шапку — больш за поўсоткі ямуб ніякім парадкам ні назначыў. Але галава уся ўжо як сьнегам абсыпаная і твар у глыбокіх барознах.

Дзіўна было, чаму ён адразу далучыўся да нашай грамадкі—ні воднага між нас шчырэйшага больш ні было. Мог жа б ён пайсьці з другою грамадкай — разам с старымі, — яго нават і хацеў туды каморнік уставіць, дык

ён не, ні згаджаіцца. «Я, кажа, йшчэ малады, дармо што сівы, з маладыі і пайду».

Рабіў ён спрытна і ні мы жадной да яго прэтэнсіі, а часам пад вечар, ці за полуднем умеў і казку сказаць, ды якую казку! Стары Мароз, на што ўжо злаецца,—гад на казкі, а гэткай, дзе яму, ні прыдумае.

Але ўсёж неяк стары Ясь быў як бы аддзеляны нечым ад нас, бо ведама, адно што стары, а другое — проста йшчэ ні раззнаеміліся. От і цяпер, напалуднаваўшы, палажыў ён сьвітку пад бок і ўжо саўсім сабраўся быў зануць, ні зважаючы на блазнаў — хай там сабе дзяруць глоткі. Аж раптам начуліся яму праз гоман спрэчкі нейкіе знаёмыя словы. Ён падняўся на локці, прыслухаўся і алеж! Тады устаў саўсім, дастаў люльку с кішані, выкрасаў агонь і што хвілінка пыхкаючы люлькай, уважне прыслухоўваўся да спрэчкі. Чачам с пад сівых вусаў яго відзён быў нейкі незвычайны усмех, часам вусны гэтыя як бы са злосьцяй сьціскаліся. Хто ж яго ведае, аб чым чалавек часам думае.

Доўга могуць спрэчацца людзі між сабою — і ні збрыдае ім. Барджэй, калі збрыдае, то гэта тым, што слухаюць скрэчкі. Да вечараб мусіць спрэчаліся Зьмітрок з Якубом, але рэшта хлопцаў, набачыўшы, што стары Ясь ні сьпіць і нават якбы хочэ нешта сказаць, раптам скончылі спрэчку. «Ціхаця вы, будзе вам, ніхай от лепей дзядзька нам казку скажэ.» Іныя мусілі сьціхнуць.

«Якуюж вам казку сказаць?» Задумаўся, гледзючы у зямлю, як бы хочучы зьняць ачараваньне са схаванай у ёй праўды. Пасьля адразу — неяк падняў галаву і зірнуўшы на нас, гэтак пачаў.

Сядзеў пан Бог у нябескым палацы на высокім столку, а ўвакол яго — сьвятые анёлы, шмат іх, шмат, ні з якой галавой ні палічыў бы. Заместа столі—вясёлка над імі, замест падлогі — белы воблачак. Сьветлай радасьцяй здаецца прасякнула наветра, кожны рух яе слухаўся, і твары анёлаў был ёю абліты. Тодкі ж у сэрцах іхніх быў ніспакой і нават ніпрыязнь і спрэчаліся анёлы ўвесь час між сабою, хто з іх глаўнейшы, хто лепей Бога, гаспадара іхняга знае, хто лепш умее яму службыць і да каго Бог ласкавейшы. Слухаў, слухаў Бог іхней спрэчкі, збрыдала яму, дык і кажэ ім: «Ужо як маіце сварыцца з за таго як мяне славіць ды службыць мне, ды лепей ні слаўце і ні службыце і ніхай гэтай гутаркі вашай нічую». Анёлы крыху сьціхлі, а пасьля ізноў ушчалі. Чакайцеж сказаў Бог угнявіўшыся, гэтак от, як сядзіце гэтта ды нічога ні робіце, дык у вас вум за розум заходзіць; скіну от я вас лепей на зямлю: тамака у шчырай працы забудзіцца пра сваё гэта разумаваньне, а ад птушак лесавых, ат кузюлек усякіх, ат людзей, што у поце чала свайго працуюць навучыцеся вы як хваліць мяне, як мне службыць». І сказаўшы гэта, узяў тых анёлаў, што бліжэй да яго былі, ды найбольш і сьпіраліся між сабою, узяў іх ды скінуў зь неба ўніз.

Валючыся зь неба пабілі анёлы свае крышталёвыя крыльля і як апынуліся на зямлі, саўсім ні ўвызнаць, што гэта анёлы: от як і звычайныя людзі. І жылі яны між людзей і с часам ўсё больш і больш сталі забывацца аб сваёй нябеснай бацькаўшчыне, а прывыкаць да жыцця і характару людзкага. Твары іх паабналіваліся, рукі і ногі закарэлі. Але ўсёж адразу іх пазнавалі між сынамі чалавечымі. У вачах іхніх сьвяцілася сінь нябесных вяршыноў: глянуць яны адзін аднаму у вочы і прыпомнюць далёкую бацькаўшчыну.

А уся адзежа іхняя, ад бацькоў к дзецям пераходзіў звычай гэты. белая была, як тые крыльля, што ўтрацілі яны лятучы зь неба. І называлі іх— белымі людзьмі. Называлі ня толькі дзеля вопраткі іхняй. Успоміны шчаснай мінуўшчыны глыбока адбіліся на іхніх душах, усё добрае, што мелі яны у сэрцы сваім— засталася тамака нікранёным багацьцем. І жылі яны дзеля гэтага, як ня жыў ішчэ ніхто на зямлі.

Шмат хто крыўдзіў іх, няволіў, зьдзекаваўся над імі, безабароннымі, а яны усё даравалі, нікому ніякой шкоды ні рабілі. А крыўдзіць— скацінкі ня мовай ня скрыўдзілі.

Тым, што адбіралі здабытак іхней працы, яны верна служылі, тых што з гразёю мешалі іхняе імя яны любілі.

Толькіж мала было тым, што панавалі над імі наслугі іхняй і вернасьці і адданасьці-яны зайздравалі. «А чаму гэтая нялюдзкая атродзьдзя ня хоча быць гэткам, як усе мы, на што адзежа іхняя бялей ат сьнегу, а язык іхні выслаўляе ня тые толькі словы, што я ў іх улажыў, але і свае». І мэтай сваёю паставілі— абчарніць адзежу белых людзей, адзежу цела і душы.

І сіла узяла сваё. Патроху пачалі белыя людзі прыбірацца у чэрнь, забывацца і нябеснай спадчыны і тае навукі, што дала ім зямля. А навукатая вялікая была.

У жаваранчывым сьпеву, у шуме лесавым, у шамрэньні ручаінікі, у сваёй думы, ачышчанай і асьвячанай праз цяжкую працу, знаходзілі яны паказ, як служыць усяго Стварыцелю. Мудросьць скрыла чало іх, а сэрце даведалася праўды і Бог адзін для усіх. З вуснаў у вусны пераходзіла гэтая праўда, ні зразумелаю пацехаю прасьветляла сэрцы сыноў неба; нізразумелаю—бо забыліся яны ужо пра боскае абецаньне.

І от, калі змучаных працай цяжкой, стаў гаспадар зямлі адзеваць іх у чорныя адзежы, уліваць атруту духа свайго у іхнія душы, стала тады забывацца нябесная бацькаўшчына і здабытая праўда.

* * *

Пабачыў Бог, што марне гінучь яго анёлы, шкада Яму іх зробілася. Клікнуў ён свайго бліжэйшага прыслужніка: «Гаўрыла, кажэ, ідзі ты скажы братом сваім, хто яны, якога роду». І зьяцеў Гаўрыла на зямлю і з'явіўся сярод братоў сваіх.

І калі блішчучы крыльлямі стаў цасярод іх, адна думка запанавала у сыноў неба — гэта думка аб страчаных крыльлях.

І рабілася адзежа іхняя бялейшай і ачышчалася душа іхняя ат броду сыноў зямлі. А тады пачалі расьці у іх крыльля.

Ні дачакаўся Гаўрыла, пакуль вырастуць крыльля у брагоў яго, паляцеў сказаць Богу яеную навіну.

І сказаў тады Бог. «Многа вас тут ёсьць на небі і ніякай з вас карысьці, от хіба толькі паслаць каго куды. Ніхай жэ гэтыя аднаўлённыя анёлы застануцца у сваей зямлі, каторую потам і сьлязьмі укрывалі яны праз сотні гадоў. Ніхай ўвесь сьвет, усіх людзей навучаюць тэй праўдзе, праўдзе, што самі даведаліся.

Змоўк стары Ясь. А мы ўкалыханыя казкай доўга йшчэ, ні слова, ні гаворучы, угледаліся у прасьвет неба, адгранічаны вяршынамі елок. Аб чым думалі? Кожын пэўнеж на сваёму. Але кожнаму чулася, муеіць, як і ў яго пачынаюць расьці крышталёвыя крыльля.

Лаурэн Буділовіч.

Беларуская ідэя і рух беларускі паміж студэнтамі.

Калі кінем вокам на жыцьцё беларускае сярод студэнтаў; калі прыгледзімся як адбываецца ідэя адраджэньня на моладзі; што робіць моладзь для краю і народу, то угледзім, што моладзь зварухнулася, што ена не зачыняе вочэй, не адрэкаецца і не адварачываецца ад справы, а наадварот бярэцца да працы шчыра і ахвотна.

Найдалей пашоў у гэтым кірунку унівэрсытэт у Пецярбурзі. Там энэргіей і працай таварыша Е. Хлебцэвіча і колькі др. залажылася у 1913 гаду даволі сільная студэнцкая арганізацыя, каторая ясна ставіць ідэю беларускую на самы першы плян, стараецца па праўдзі пазнаць свой край і народ. Унівэрсытэт — гэта гняздо і крыніца усіх лепшых думак, лепшых ідэй і меншых людзей і на гэты раз апынуўся на перадзі.

За унівэрсытэтам ідуць Сельска-Гаспадарскіе курсы. Там стараньнем Ар. Смоліча летась у 1913 гаду закладаецца студэнцкі хаўрус. Зразу ён стаяў не залішне крэпка, але селета акрэп: прыплыло туды шмат новых сіл...

Дзякуюкі рупна бяруцца да працы. Есьць надзея, што дзякуючы гэтаму

гуртку, Беларусь будзе мець шмат добрых агрономаў і ідэявых грамадзян. Гэты гурток мае і тую вагу, што сябрукі яго пойдучь усе у народ.

Як гуртку універсытэцкаму, так і гуртку на сельска-гаспадарскіх курсах, можна закінуць тое, што не ўсе умеюць добра гаварыць па беларуску, але гэта хутка пройдзе таму, што ўсе ахвотна чытаюць беларускія кніжкі і газеты.

Апроч гэтых двух арганізацый чыста беларускага характэру, шмат раскідана па ўсіх вышэйшых вучэльнях разных земляцтваў, хаўрусоў, гурткоў і т. д. так ці інакш, беларускіх...

Там глядзіш «Бабруйскае земляцтва», а там Мінскае, Магілёўскае, Гродзенскае, Вітэбскае ці іншае якое.

Гэты гурткі, хоць чыста беларускай ідэалёгіі не маюць (пакуль што), хоць вядучь свае кніжкі і запісы па расейску, усё ж складаюцца у большай сваёй часьці з беларусоў, часта вельмі ідэявых і шчыра адданных свайму краю і народу.

Апошнімі часамі зрадзілася думка, каб гэты ўсе гурткі злучыць якім небудзь спосабам, каб працаваць усім разам, каб, не разбіваючы кожнаго па асобку гуртка, выбраць агульны урад, каторы веў бы агульна студэнцкае беларускае жыцьцё.

Гэта узмацавалаб самыя арганізацыі і прыняслоб куды болі карысьці грамадзянству.

Нам, моладзі, трэба падумаць добра пад гэтым злучэньнем, каб ужо узяцца да працы над ім.

Што датычэ другіх гарадоў, то і там прабуджаіцца моладзь.

У Варшаві ўжо даўна злучыліся студэнты беларусы і працуюць, больш-менш, на шырокую ногу.

Недаўна залажыўся студэнцкі беларускі гурток у Пулавах (Ново-Ал.) у Сельска-гаспадарскім інстытуце.

У Маскве, хоць там і шмат беларусоў чыста беларускіх гурткоў ешчэ нема. А трэба было аб гэтым парупіцца таварышам з маскоўскаго універсытэту і інстытутоў.

К. Д.

Вла

груп

вялі

на у

Ба

Пр

1953. 5. 20

6 мая 1914 году памер, вядомы усім Пецяярбургскім студэнтам, пань
Владыслаў Эпімах-Шыпілло.

Покойны шмат прыслужыўся до з'еднанья студэнтаў беларусоў на
грунці беларускага тэатру. Падь яго глаўнымь загадамь адбываліся што год
вялікіе беларускіе вечарыны.

Сьмерць яго зрабіла вялікое уражэньне не толькі на студэнтаў, але і
на усіх беларусоў.

На яго магілу студэнты узлажылі вянок з живыхь кветкоў з надпісам:
„Бацьку нашаму—студэнты беларусы.“

Просім усіх товаришоу прысылаць матэр'ялы у
новы выпуск „Раніцы“ на адрэсу:

== Спб. 4 лінія 45-16 для „Раніцы“. ==

БЕЛАРУСКАЯ

фотографія „РЕМБРАНДТ“

== В. ДАВІДОВІЧА. ==

Спб., Вознесенскі пр., № 38-4

(рог Екатерингофскаго пр.).

Заказы робіць хутко і акуратне. Цэна самая малая.

Пры фотографіі павялічэньне партрэтоу ад
2 руб. 50 коп. і дарож.

Атчынена кажынь дзень и і у святы ад 9 гадз. раніцы
да 6 гадз. вечэра.

— ПРОСІМ ПЕРЭКАНАЦА. —

1853 5000

9-ы год выдавецтва

„НАША НІВА“

Першая беларуская газета выходзіць раз у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі: Вільня Віленская 29.

Падпісная цэна на 1 год—2 р. 50 к., на 6 мес.—1 р. 25 к.

„Маладая Беларусь“

Літэратурныя зборнікі. Вышоў 3-і сшытак ц. 1 р.

Адрэс: Пецябург Васілеўск. востраў 4-ая лінія д. 45 к. 16.

„Беларуская Кнігарня“

Мінск, Александроўская, 25.

Прадае і высылае беларускія кніжкі.

„Беларуская Кнігарня“

у Вільні, Завальная, 7.

— Прадае і высылае усеякія беларускія кнігі. —

≡ „САХА“ ≡

Першы сельско-гаспадарскі Беларускі Месячнік.

Падпісная цэна с перасылкай: на 1 год—1 руб. 20 коп.; на 6 м.—60 к. Цэна асобнай кніжкі 8 кап.; с пересылкай 10 кап.

Адрэс Рэдакцыі: Мінск Александроўская вул. № 25.

14Н/304

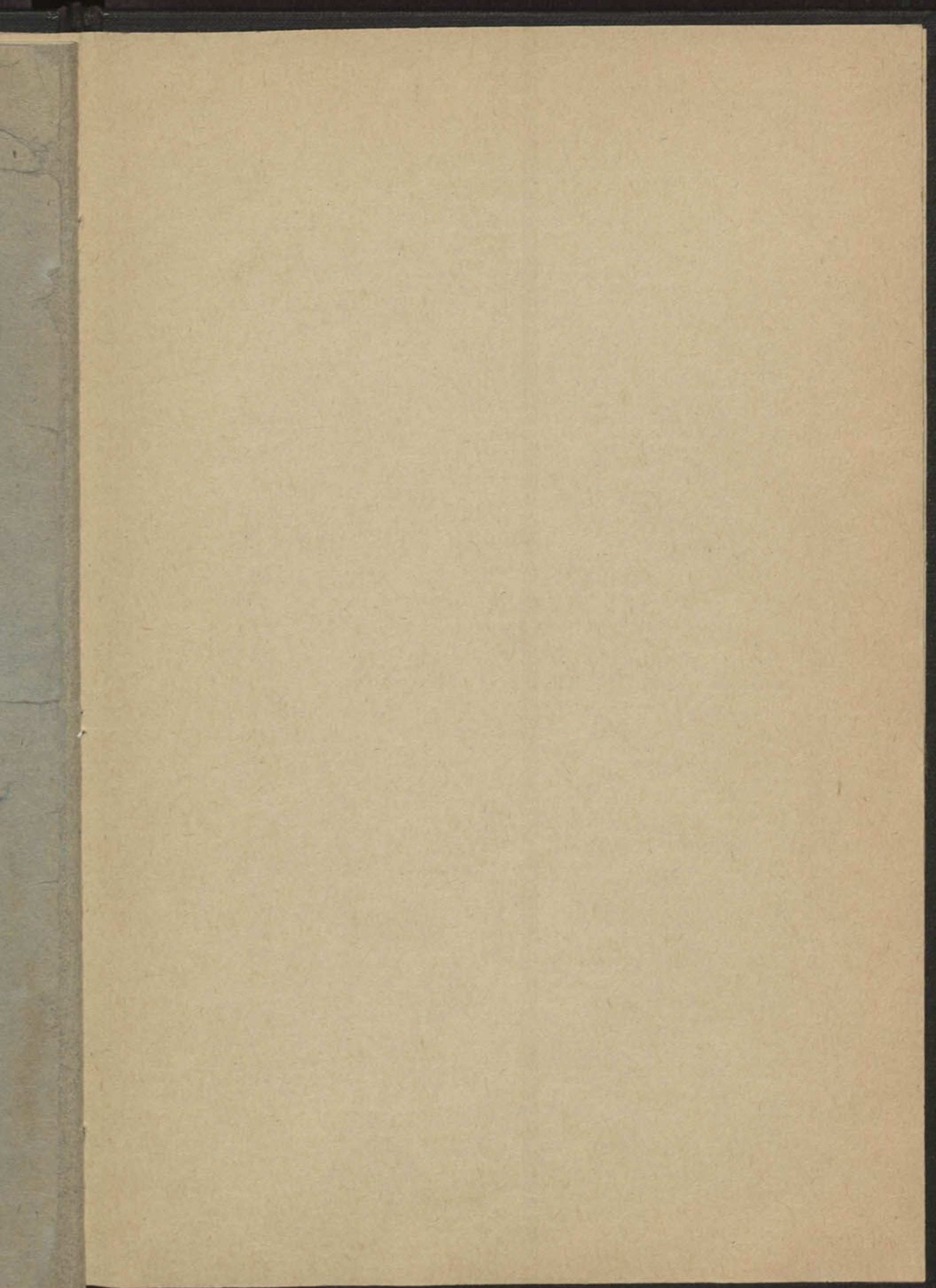
УНАЯ БІБЛІЯТЭКА БССР імя В. І. ЛЕНІНА
КАБІНЕТ БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА

МАТЭРЫЯЛЫ

А АБМЕНУ ВОПЫТАМ РАБОТЫ
МАСАВЫХ БІБЛІЯТЭК БССР

ВЫПУСК № _____

1964 г.

M

